

ФІНАНСИ ТА ПОДАТКОВА ПОЛІТИКА

Фурса Т.П.

кандидат економічних наук,

доцент кафедри обліку та фінансів,

Івано-Франківський навчально-науковий інститут менеджменту

Тернопільського національного економічного університету

МІЖБЮДЖЕТНІ ТРАНСФЕРТИ ОСОБЛИВОСТІ ЇХ ОРГАНІЗАЦІЇ В УКРАЇНІ

В умовах розвитку економіки України найважливішими та водночас найскладнішими регуляторами її соціально-економічного розвитку є міжбюджетні відносини. Вітчизняна практика управління місцевими бюджетами свідчить про досить високий ступінь централізації бюджетних ресурсів, що звичайно призводить до обмеження фінансових можливостей місцевого управління та залучення досить великих об'ємів міжбюджетних трансфертів.

Проблемами пов'язаними з визначенням ролі міжбюджетних трансфертів, ефективного механізму їх використання займалося багато вітчизняних вчених : О.П. Близнюк, А.Є. Буряченко, О.Д. Василик, М.А. Гапонюк, Л.І. Лачкова, В.І. Оспіщев, В.М. Опарін, А.А. Славкова, К.Д. Салямон-Міхеєва, В.М. Федосов, В.П. Яцюта,.

Міжбюджетні трансферти – це кошти, які безоплатно і безповоротно передаються з одного бюджету до іншого [1]. У Бюджетному кодексі визначені види міжбюджетних трансфертів:

1) дотації вирівнювання – міжбюджетний трансферт на вирівнювання дохідної спроможності бюджету, який його отримує;

2) субвенції – міжбюджетні трансферти для використання з певною метою в порядку, визначеному органом, який прийняв рішення про надання субвенції;

3) кошти, що передаються до державного бюджету та місцевих бюджетів з інших місцевих бюджетів – міжбюджетний трансферт, що здійснюється за умови перевищення розрахункового обсягу доходів місцевих бюджетів, визначених відповідно до статей 64 та 66 Бюджетного кодексу, над розрахунковим обсягом видатків

відповідного бюджету, обрахований із застосуванням фінансових нормативів бюджетної забезпеченості та коригувальних коефіцієнтів;

4) додаткові дотації – міжбюджетні трансферти на вирівнювання фінансової забезпеченості місцевих бюджетів; на компенсацію втрат доходів місцевих бюджетів, що не враховуються під час визначення обсягу міжбюджетних трансфертів, внаслідок надання пільг, установлених державою; інші додаткові дотації.

Як правило потреба в додаткових трансфертних платежах зумовлена дією різних чинників: різним податковим потенціалом, фіскальною неспіввимірністю окремих територіальних одиниць, недоліками обрахування бюджетних потреб. У стабільній системі ці недоліки можуть автоматично усуватися ініціативністю місцевої влади, щодо активізації господарської діяльності і відповідно сприяти формуванню інших джерел доходів.

Впродовж останніх років частка міжбюджетних трансфертів у доходах територіальних одиниць, має тенденцію до збільшення. Це за собою тягне низку негативних наслідків, а саме: втрата самостійності і фінансової незалежності місцевих органів самоврядування; отримані трансферти не використовують фінансування проектів, які зумовлять майбутній розвиток регіону і високу податкову спроможність регіону, а розпорозується на неперіоритетні для даної території напрямки.

При розрахунку і прийнятті рішення про надання трансфертів деякі розвинені країни застосовують результати оцінки фіскального потенціалу територій, які проводяться на базі спеціальних методик. Серед федеративних держав певний досвід у цьому питанні є у Австралії, Канади, Німеччини, а серед унітарних – у Данії і Великобританії.

Вважається, що у частині міжбюджетних трансфертів, які здійснюються для вирівнювання дисбалансів, можна виокремити три варіанти державної політики:

- перший варіант передбачає застосування окремих механізмів вирівнювання дисбалансів. Вирівнювання дефіциту субнаціональних бюджетів здійснюється шляхом розподілу податкових доходів і виділення трансфертів з національного бюджету, а вирівнювання фіскального потенціалу виконується з допомогою горизонтальних платежів з регіонів з високою бюджетною забезпеченістю у малозабезпечені регіони. Дана схема успішно застосовується у Німеччині;

- другий варіант відрізняється тим, що і горизонтальний, і вертикальний дисбаланс вирівнюються за допомогою єдиної комплексної системи трансфертів і спеціальних грантів. Схема використовується у Австралії і Канаді;

- третій варіант вирівнювання стосується вирівнювання тільки вертикального дисбалансу бюджетної системи. Як і у першому варіанті, субнаціональні бюджетні дефіцити вирівнюються за допомогою закріплення податків регулювання і трансферів вирівнювання, але при цьому не застосовуються окремі заходи щодо вирівнювання горизонтального дисбалансу. Міграція капіталу виникає у цьому випадку внаслідок різниці у доходах субнаціональних утворень і наявності чистої фіскальної вигоди в окремих регіонах. У межах цього варіанта можливим є виділення спеціальних грантів, які опосередковано можуть зумовити горизонтальний вирівнюючий ефект. Цей варіант застосовується у США.

Таким чином провівши дослідження ситуації що склалася на теперішньому етапі розвитку нашої держави можемо відзначити, що сучасна українська модель міжбюджетних відносин потребує змін. Діючий механізм перерозподілу бюджетних коштів є недостатньо ефективний. З одного боку, трансферти знижують рівень фінансової самостійності органів самоврядування, посилює фінансову залежність від трансфертів через центр. З іншого – існує нерівномірність у розвитку регіонів, а це означає, що для фінансового вирівнювання необхідно застосовувати міжбюджетні трансферти для подолання розриву в соціальному та економічному розвитку території.

Саме тому для вдосконалення механізму міжбюджетних відносин необхідно:

- активізувати соціально-економічну та господарську діяльність регіонів для збільшення власних доходів, що, в свою чергу, призведе до зменшення величини трансфертів та кількості регіонів, що їх потребують;

- поступово замінити дотації вирівнювання на субвенції на виконання конкретних інвестиційних проектів на розвиток тих галузей які б дозволяли виходити регіонам із числа слабо розвинених;

- удосконалити нормативи соціальних видатків які повинні враховувати регіональну і місцеву специфіку;

- зацікавити бюджети донори тим що певну частку суми перевиконання доходу залишати у розпорядження органів місцевої влади;

- провести адміністративно територіальну реформу з метою об'єднання фінансових можливостей територіальних громад для вирішення своїх соціально-економічних проблем, що дозволить зменшувати видатки на забезпечення діяльності органів управління.

Реалізація реформування міжбюджетних відносин та зміцнення фінансової автономії регіонів залишається об'єктивною передумовою формування європейськоорієнтованої бюджетної системи в Україні.

Список використаних джерел:

1. Бюджетний кодекс України [електронний ресерс]. – режим доступу <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2456-17> – назва з екрану.

2. Балацький Є.О. Міжбюджетні відносини і державна політика / Є.О. Балацький [електронний ресерс]. – режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/pprbsu/texts/2009_27/09_27_31.pdf – назва з екрану.